

A NÉMET REGIONÁLIS POLITIKA SAJÁTOSSÁGAI, INTÉZMÉNYI HÁTTERE – A NÉMET EGYSÉG TANULSÁGAI

DR. FORMAN BALAZS¹ - KNOLL-CSETE EDIT²

Absztrakt

A regionális politika az Európai Unióban és annak tagállamaiban a társadalmi, gazdasági és területi kohézió erősítésének legfontosabb eszköze. Így van ez az EU vezető gazdaságában, Németországban is. A cikk azt mutatja be, milyen sajátos nehézségeket kellett áthidalnia, és milyen kohéziós utat járt be ez a föderális berendezkedésű ország, amelyet negyven évig egy egyedülálló kettéosztottság sújtott. Az áttekintés időszerűségét az adja, hogy 2020. január 1. óta a német regionális támogatási rendszer átalakult, harminc évvel az egységes Németország létrejöttét követően egységessé vált: az addigi összes támogatási formát egységes keretbe foglalták, s a felzárkóztatási politika a keleti tartományok mellett immár átfogja az elmaradottabb nyugati régiókat is. Megszűnt a Szolidaritási Paktum, és a korábbi prioritásokat (a határ menti régiók, az infrastruktúra fejlesztésének és a vállalatok letelepedésének támogatását, valamint a gazdaságilag gyengébb keletnémet tartományok felzárkóztatását) új célok váltották fel. Előtérbe került a szénbányákat tartalmazó régiók gazdaságszerkezetének korszerűsítése, a zöld energiaforrások kiépítése, a digitalizáció és a modernizáció. A pandémia következtében az állami támogatások mértéke Németországban 2020 végén elérte a 206 milliárd eurót. A legutóbbi parlamenti választások (2021. szeptember 26.) felhívták a figyelmet arra, hogy nemcsak a gazdasági fejlettségben és a munkalehetőségek terén térnek el a régi és új tartományok, a társadalom továbbra is megosztott, azaz politikailag is nagy különbségek vannak az egyes országrészek között.

Kulcsszavak: regionális politika, német egység, iparpolitika, Európai Unió, szolidaritás

Bevezetés

A strukturális nehézségekkel küzdő régiók támogatását Németországban az Alaptörvény 91a cikke mondja ki, a volt keletnémet tartományok állami segélyezéséhez pedig az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 107.

¹ Egyetemi oktató a Corvinus Egyetemen.

² A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett közgazdász diplomát Nemzetközi Kapcsolatok és Szociológia szakirányokból. 2019 szeptembere óta PhD Hallgató a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán. Témavezetője: Dr. Becsey Zsolt László tudományos főkutatás.

* A publikáció témájának feldolgozásában segítségünkre voltak: Dr. Eckart Cuntz nagykövet, a német külügyminisztérium nyugalmazott európai igazgatója, Dr. Franz Neueder, a német kancellári hivatal volt európai igazgató-helyettese, továbbá Dr. Gerhard Sabathil, az Európai Bizottság volt berlini Nagykövete és Dr. Roger Mackeldey szászországi miniszteri tanácsos. Szakmai iránymutatásukért ezúton is köszönetet szeretnénk mondani.

cikkének 2.c. pontja ad jogi alapot.³ A támogatások elosztása a belső föderális szabályozás, valamint az európai uniós normák alapján történik. A támogatáspolitikát kidolgozó és megvalósító állami, valamint tartományi közigazgatási háttér⁴ folyamatosan változik, kielégítve az időről időre módosuló uniós jogszabályok igényeit. Átalakultak a tartományi Európa-ügyi minisztériumok, összevontak kapcsolódó munkaterületeket, új minisztériumok, vegyes bizottságok, hivatalok jöttek létre mind tartományi, mind szövetségi szinten, erősítve ezzel a támogatási szinergiát.

A regionális politikai döntésekben kiemelkedő szerepet kap az úgynevezett miniszterelnöki konferencia.⁵ A német föderalizmusra ugyanis a világ országai közül a legjellemzőbb a politikai egymásrautaltság fogalma (*Scharpf* [2009]), a politikai szintek egymásra épülése. A közfinanszírozású feladatokról ugyanis többnyire nem a központi politikai-adminisztratív szereplők döntenek, hanem valamennyi (azaz szövetségi, tartományi/regionális és települési) szint együttműködik. A német törvényalkotásban a tartományoknak is fontos szerepük van, azaz egy úgynevezett konkurens jogalkotás figyelhető meg. A párhuzamosságot elkerülendő, az Alaptörvény 72. cikke kimondja, hogy amely témakörben a szövetségi szint illetékes, ott elvileg nem alkotható meg tartományi törvény, a már meglévő tartományi törvények pedig hatályon kívül kerülnek (31. cikk). Bár a föderalizmus hatékony eszköze a szubszidiaritásnak,⁶ a települések már többször felvetették, hogy

³ (2) A belső paccal összeegyeztethető:

...

c) a Németországi Szövetségi Köztársaság Németország felosztása által érintett egyes területei gazdaságának nyújtott támogatás, amennyiben a támogatásra a felosztásból eredő gazdasági hátrányok ellensúlyozásához szükség van. Öt évvel a Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követően a pontot a Tanács a Bizottság javaslata alapján elfogadott határozattal hatályon kívül helyezheti.

⁴ *Az EU többéves pénzügyi keretéről folytatott tárgyalásokon a német szövetségi külügyminisztérium vesz részt, a Németországba érkező uniós kohéziós politikai támogatások felhasználását viszont a német szövetségi gazdasági és energetikai minisztérium koordinálja. A szociális alapból érkező forrásokért a munkaügyi és szociális kapcsolatok szövetségi minisztériuma a felelős. A mezőgazdasági és vidékfejlesztési, valamint a halászati alapot a német szövetségi mezőgazdasági minisztérium koordinálja, együttműködve a tartományok illetékes minisztériumaival. A projektek végrehajtásáért azonban az illetékes tartományi minisztériumok felelnek. A német szövetségi miniszterek rendszeresen konzultálnak tartományi kollegáikkal minden fontos európai uniós kérdésben.*

⁵ A miniszterelnöki konferencia (MPK) a 16 német tartomány olyan önmagát koordináló grémiuma, amely a tartományok közös pozíciójának összehangolására jött létre szövetségi szinten. A konferencián olyan tartományi jellegű témák kerülnek napirendre, amelyek esetében szövetségi összehangolás szükséges. Klasszikus feladati közé tartozik az állami szerződések és megállapodások véglegesítése, a tartományok finanszírozásának pénzügyi kiegyenlítése, valamint a szövetségi műsorszórási szerződések. Jelenlegi elnöke Hendrik Wüst (CDU/NRW). A miniszterelnöki konferencia dönt például a járvány miatti lezárások bevezetéséről is. Alacsonyabb szintjei például a tartományi miniszteri konferenciák.

⁶ Amely feladatot egy személy vagy közösség konkrét érintettség okán helyi szinten meg tud oldani, arról nem szabad magasabb szinten (esetleg az érintettek kihagyásával) dönteni. „Amit az egyes egyének saját erejükből és képességeik révén meg tudnak valósítani, azt hatáskörükből kivonni és a közösségre bízni tilos; épp így mindazt, amit egy kisebb és alacsonyabb szinten szerveződött közösség képes végrehajtani és ellátni, azt egy nagyobb és magasabb szinten szerveződött társulásra áthárítani jogszerűtlenség, és egyúttal súlyos bűn a társadalom helyes rendjének a felforgatása, mivel minden társadalmi tevékenység

közvetlenül Brüsszeltől szeretnének támogatást kapni, nem pedig a sokszor átláthatatlan és hosszú nemzeti csatornákon át. Az Európai Bizottságnak viszont nincs meg az ehhez szükséges apparátusa, sem a közvetlen támogatások körének bővítésére, sem az ilyen jellegű segélyek koordinálására és folyósítására, de még a felhasználásuk ellenőrzésére sem.⁷

1. A strukturálisan elmaradott német régiók állami támogatása

A Német Szövetségi Köztársaságban igen hosszú múltra tekint vissza a regionális politika: először 1959-ben fogadtak el területileg lehatárolt gazdaságélénkítési intézkedéseket. A Szövetségi Gazdasági Minisztérium 1968-ban javasolta a regionális gazdaságpolitika korszerűsítését, amelynek útját egy regionális gazdaságélénkítő törvény (Gemeinschaftsaufgabe – Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur – GRW) megalkotásában és a hozzá kapcsolódó strukturális politika megvalósításában látta. Ezt „közösségi feladatok” elnevezéssel a német Alaptörvényben is rögzítették. A GRW központjában a regionális gazdaság támogatása áll, olyan beruházások elősegítése, amelyek közvetlenül növelik a régióban tevékenykedő vállalatok versenyképességét, javítják a gazdasági infrastruktúrát, továbbá támogatják a regionális gazdasági kezdeményezéseket, valamint az ezekhez szükséges regionális politikai kutatásokat. A mai tervezési keretek futamideje 3–4 év.

A gazdasági és strukturális nehézségekkel küszködő német régiók számára az Alaptörvény módosítását követően megalkotott német szövetségi támogatási program⁸ 1969-ben indult. A Német Szövetségi Köztársaság Alaptörvényének⁹ 91. cikke ugyanis kimondja, hogy a strukturálisan gyenge, gazdasági, demográfiai és infrastrukturális problémákkal küzdő régiók¹⁰ támogatásban részesülnek. A cél az volt, hogy gazdasági növekedést generáló és helyi munkaerőt foglalkoztató vállalatok telepedjenek meg kevésbé vonzó régiókban. (Az akkor kijelölt 96 régióból jelenleg 16 tartozik ebbe a kategóriába; mind keletnémet, mind pedig nyugatnémet régiók és nemcsak rurális területek, hanem városok is.) A támogatott régiók száma egyre növekedett. A fejlődésnek indult régiók sem kerültek ki a „Gemeinschaftsaufgabe” köréből, így a hátrányos regionális besorolás miatt sokszor olyan támogatásokat is kifizettek, amelyek gazdaságösztönzési szempontból egyébként nem voltak indokoltak.

lényegénél és benne rejlő erejénél fogva segíteni - szubszidiálni - köteles a társadalmi egész egyes részeit, ellenben soha nem szabad bomlasztania vagy bekebeleznie azokat.” (QA 79.) XI. Piusz *Quadragesimo anno* kezdetű körlevele (1931)

⁷ A források mintegy 80 százalékát az EU tagállamai maguk kezelik, az uniós tagállamok saját belső kontrollrendszerrel működtetnek. Az uniós források felhasználását a Bizottság mellett két erre szakosodott intézmény is ellenőrzi, az OLAF: az Európai Csalás Elleni Hivatal és a nemzeti csalás elleni irodák (OLAF-irodák), valamint az ECA: az Európai Számvevőszék.

⁸ Az 1969. október 6-án elfogadott Alkotmánymódosítást (BGB1. I S. 1861) a 2015. augusztus 31-i 269-es rendelet módosította (BGB1. I S. 1471). A támogatásra kijelölt területek a „Koordinierungsausschuss der Gemeinschaftsaufgabe” körébe tartoznak.

⁹ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Art 91a, b www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR00010949.html

¹⁰ www.innovation-strukturwandel.de/files/Karte_Strukturschwache-Regionen.pdf

2. A német egység motorja a sikeres nyugatnémet gazdaság

Ha a nyugatnémet gazdasági csoda fő magyarázatait keressük, akkor a következő közelítésmódokat érdemes végiggondolni:

- Az újjáépítés elmélete azt mondja, írja, hogy az újjáépítés (csak) visszatérés a Németországra jellemző hosszú távú növekedési pályához, amit a belső erőforrások, az alkalmazott gazdaságpolitika és az intézményrendszer határoz meg hosszú távon.
- A szociális piacgazdaság elmélete azt mondja ki, hogy az 1940-es évek végén és az 1950-es években végrehajtott intézményi reformok erősítették a piaci erőket. Az addig lényegében szabályozatlan társasági formában, de családi tulajdonban lévő nagyvállalatokat kötelezték az átláthatóság, a tulajdonosi és a menedzsment felelősségek, feladatok tiszta elhatárolása érdekében a törvény által meghatározott társasági formák – részvénytársaság, kft. bt. – szerinti átalakulásra. Ez javította a tőkepiac hatékonyságát, a vállalatok számára a külső tőke bevonás, a vállalatfinanszírozás lehetőségeit. Ez az intézményi, szabályozási átalakítás javította az erőforrások elosztását, még a társadalmi mobilitást is növelte és ennek az eredménye a magas gazdasági növekedés.
- A felzárkózás lehetőségének elmélete arra fókuszál, hogy a „felzárkózási folyamat fejlesztései” során az elmaradott, vagy csak hátrányban lévő országok, amelyek az élenjáró országok innovációit alkalmazzák, azok megtakarítják az útkeresés idejét, ráfordításait és esetleges veszteségeit. A második világháború után Nyugat-Európa számára nagy lehetősége volt a felzárkózásra az Amerikai Egyesült Államok gazdasági rendszerének az átvétele.
- A szervezett világgazdaság elmélete azt mondja, hogy a Bretton Woods-i rendszer és az európai integráció csökkentette a tranzakciós költségeket a nemzetközi kereskedelemben. Ez egy olyan exportorientált gazdaság, mint amilyen Németországé - számára lehetővé tette, hogy a nemzetközi munkamegosztás, a specializáció keresletteremtő és jóléti hatásait kihasználja.
- A külső és belső pénzügyi stabilitás révén bizalmat teremtettek a vállalatok, a befektetők körében, ami elősegítette a tőkefelhalmozást.

Az újjáépítési elmélet szerint egy ország gazdasága hosszú távon egy gazdaság növekedési trend alapján, mentén fejlődik. A növekedés a munkavállalók műszaki képzettségének, a technika, a technológiai iránti érdeklődésének a függvénye. Minél magasabb egy ország lakóinak, munkavállalóinak műszaki végzettsége, annál magasabb hozzáadott értéket képesek előállítani, annál termelékenyebbek. A műszaki fejlődést az innováció határozza meg. A dolgozók műszaki ismereteit olyan magas szintre kell emelni, hogy az innovációkat, az új ismereteket, technológiákat azonnal alkalmazni tudják.

A második világháborúban a fizikai tőke állománya, főleg a közlekedési hálózatok, a gazdaság infrastruktúrája, az ipari épületei a háborús pusztítások révén jelentősen csökkent. De az emberi tőke nem csökkent. A Német Szövetségi Köztársaság fogadta be a Közép-Európából elűldözött németeket, így a háborús embervesztesége nagyjából pótlódott. Az újonnan érkezettek nem, életkor, iskolai végzettség szerinti összetétele más volt, más lehetett, mint a háborúban

odaveszetteké. De a felhalmozott műszaki tudás összességében megmaradt. Emiatt a háború utáni gazdaság újjáépítése azért lett gyors, mert

- az ország működőképességének helyreállítása érdekében nagyon gyorsan felszámolták az infrastruktúra szűk keresztmetszeit,
- a munkavállalók számára elsődleges lakáskérdést és az élelmiszerhiányt gyorsan megoldották,
- majd ezt követően a képzettségük szerint alkalmazhatók voltak az iparban,
- a munkavállalók azon képességei, amiket a hadi gazdaság keretei között fejlesztettek ki: innovációs készségek, anyag és energia takarékoság, a béke idején is használható lett, és így a lehetséges technológiai lemaradás gyorsan csökkenthető volt.

A gazdasági csoda ebben az értelmezésben csak annyit jelentett, hogy a nyugatnémet gazdaság visszatért a hosszú távú növekedési pályájához. Ez a tézis volt az egyik, amire az 1990-ben megvalósított német újraegyesítést alapozták. A szociális gazdaságpolitika alapját a monetáris, illetve a vagyonpolitikai, továbbá a szociálpolitikai célok ötvözete jelentette.

A monetáris politika legfontosabb célja, hogy a stabil valutának, alacsony inflációnak meg kell könnyítenie a piaci mechanizmusok működését, a kiszámítható üzleti környezettel, tervezhetőséggel és az alacsony tranzakciós költségekkel.

A vagyon politika célja, hogy a hatékony erőforrás-elosztás érdekében a gazdasági szereplőknek, a vállalkozásoknak maguknak kell meg kell hozniuk a felelős döntéseiket a társaságok, szervezetek, intézmények alapításáról, működtetéséről. A tulajdonosi jogokat mindenki gyakorolja önállóan, de azért cserébe viselje maga a következményeket. A szociális piacgazdaságban az állam, pontosabban a központi kormányzat nem kíván beleavatkozni a vállalatok tulajdonosi szerkezetébe, a postán és vasúton kívül nem akar állami vállalatokat létrehozni és birtokolni vagy tulajdonrészt szerezni profitorientált vállalkozásokban.

A szociálpolitika célja, hogy minden állampolgárnak, háztartásnak, gazdasági egységnek hozzáférést kell biztosítani a piachoz. A cél, hogy minden állampolgár be tudjon kapcsolódni a munkaerőpiacra. Legyen megfelelő végzettsége, lakhelye, egészségügyi ellátása, anyagi biztosítása öregkorára, hogy teljes értékű munkát tudjon végezni. A szociálpolitika legitimitását az adja, hogy a gazdasági és társadalmi rendet védeni kell. A német szociálpolitika intézményei közé tartozik ezért, az oktatási politika, lakhatási támogatások biztosítása, a munkahelyi biztonság megteremtése és a társadalombiztosítás.

A szociális piacgazdaság létrehozása során a következők voltak a legfontosabb lépések:

- Devizareform 1948-ban, aminek célja az erős márka megteremtése és az árstabilitás biztosítása.
- Árreform még szintén 1948-ban, hogy eltörljék azokat a hatósági árakat, amiket még az 1930-as években hoztak létre. Szabad árképzés bevezetése legalább a késztermékek területén.
- Versenytörvény 1957-ben. Azt viszont a német szerzők nem teszik hozzá, hogy ennek a bevezetése a Római Szerződésben foglalt versenyszabályozás miatt vált szükségessé. Viszont Németország volt az, aki a legkövetkezetesebben alkalmazta és valóban korlátozta a monopóliumok hatalmát.

- 1951-ben fogadták el a lakhatási törvényt a lakásépítés támogatására. A cél a szociális biztonság megteremtése különösen azok számára, akiket a háború súlyosan érintett vagy, azok a népesség csoportok számára, akiket elűdöztek eredeti lakóhelyükről és a háború után érkeztek Németországba.

A befogadott németek majd a később érkezett vendégmunkások számár fogadták el az ellátási törvényt 1950-ben, ami megkönnyítette a szociális célú bérlakásokhoz való jutást, a terhek megosztásáról és a kártérítésekről, a szülőföldön hagyott, vagy a háborúban megsérült ingatlanok utáni kompenzációról szóló törvényt 1952-ben, a háborúban súlyosan sérültek ellátásáról szóló törvényt 1953-ban. 1957-ban bevezették a dinamikus nyugdíjat, hogy a Németországba érkezetteknek az előző lakhelyük szerinti országban teljesített munkájuk töltött éveiket beszámítsák a Németországban szerzett nyugdíjba. Németország itt szinte főúri gesztusként nagyvonalúan beszámolta a nyugdíjjogosultsághoz szükséges éveket a külföldön ledolgozott éveket, ha az illető közben német állampolgár lett és életvitelszerűen ott élt.

A gazdasági csoda megalapozóinak tartott intézkedések csak gyengén kapcsolódnak egymáshoz. Emiatt az egyes intézkedéseknek a gazdasági fejlődésre gyakorolt hatását nehéz empirikusan meghatározni. Konkrétan a szociálpolitikával kapcsolatos intézkedések egy része sokkal inkább a háború után más országokból elűdözött németek befogadásáról, egyenjogúsításáról és egyenlő esélyeinek megteremtéséről szólt. A szociális piacgazdaság lakhatási, valamint a dinamikus nyugdíjról szóló törvényei ugyanakkor úgy is értelmezhetők, mint felkészülés a német Alaptörvényben megfogalmazott egyik legfontosabb cél, Németország újraegyesítése, megvalósulása esetén szükséges szabályozások. Az NSZK a saját belső törvényei között gyakorlatilag 1953-ra meghatározta az esetleges újraegyesítés belső törvényi és a társadalmi szolidaritásra vonatkozó szabályait. 1953-ra eldőlt, hogy újraegyesítés esetén a szociális piacgazdaság szociális intézkedéseit, hogyan milyen módon terjesztik ki az ismét Németország polgáraivá váló emberekre. Az 1948-ban végrehajtott pénzreform, pedig arra is sikeres példát mutatott, hogyan lehet majd az esetleges valutauniót, valuta cserét lebonyolítani. 1953-ra a német újraegyesítés modellje kész volt. Az NSZK csak arra a történelmi pillanatra várt, hogy a külső hatalmak elfogadják az újraegyesítés tényét és az NDK-ban legyen olyan politikai erő, parlament és kormány, amelyik elfogadja ezeket a szabályokat. A történelem azonban bebizonyította, hogy a második világháború utáni újjáépítés és gazdasági fellendülés nem biztosított egyértelmű receptet a keleti országrészek 1990 utáni felzárkózásához, és az előkészített egységesítési modell sem volt egy az egyben átültethető.

3. Németország újraegyesítése

A Német Egység napja, október harmadika annak az 1990-es történelmi lépésnek állít emléket, amikor a Német Demokratikus Köztársaság 5 tartománya és Kelet-Berlin hivatalosan beléptek a Német Szövetségi Köztársaságba. Nyugat-Berlin különleges státusza ezzel az aktussal megszűnt. A német egységre való törekvések a 19 századra nyúlnak vissza, az 20. század végi elképzelések szerint egy teljesen új állam is létrejöhetett volna, azonban végérvényes lezárásukat a Német Egység Szerződés életbe lépése jelentette, amely tulajdonképpen az NSZK fennmaradását, s ezzel egy időben az NDK megszűnését jelentette. Az 1990-es német újraegyesülési dokumentum többek között rendelkezett a német valutaunió bevezetéséről is. Az

1990. július elsejétől életbe lépő valutaunió létrejöttének formális intézkedései a következők voltak.

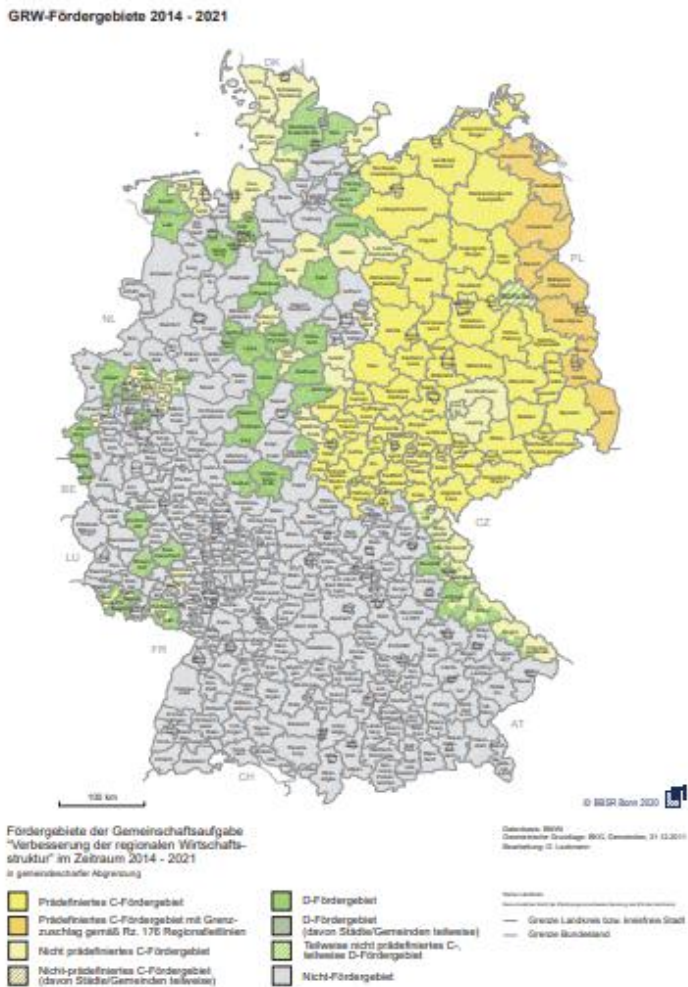
A bankbetéteket 6000 keletnémet márka összegig 1:1 árfolyamon váltották át nyugatnémet márkára. 6000 keletnémet márka feletti összegeket 2:1 árfolyamon. Az összes bankbetét esetében ez együttesen 1:0,68 arányú átváltást jelentett.

A jövedelmeket és más pénzbeli juttatásokat, béreket, nyugdíjakat, bérleti díjakat, társadalombiztosítási ellátásokat 1: 1 arányban váltották át nyugatnémet márkára. Ezt kétféleképpen lehet értékelni. Ez az NSZK-ban szokásos, az ugyanolyan munkakörben foglalkoztatottak átlagos munkabérének kb. 1/3-a. Tehát, ha az életszínvonal kiegyenlítése a cél, akkor még hosszú folyamatot jelent a bérfelzárkóztatás az egyesült Németország keleti tartományaiban. A NDK külkereskedelmében 1989-ben alkalmazott árfolyamok alapján az 1: 4 árfolyam lett volna a reális. Így viszont az NDK áruai jelentősen felértékelődtek a belföldi és a külföldi piacokon a túlzottan magas árfolyam miatt. A magas munkabér és az alacsony termelékenység hozzájárultak ahhoz, hogy a keletnémet vállalatok a valutauniót követően még emelni akartak a most már D Mark-ban megjelenő áraikon. A piac ezt viszont már végképp nem fogadta el. Az alacsony hatékonysággal működő szocialista nagyvállalatok számára már az újra egyesülés gyorsasága is sokkhatással ért fel. 1989. szeptember 1-én még egy működő szocialista ország és a biztos piacot jelentő KGST részei voltak. 10 hónap múlva egy nagyon igényes fogyasztókkal és tőkeerős versenytársakkal teli német és európai uniós részei lettek. Ha egy vállalat ez alatt a 10 hónap alatt, teljességgel bizonytalan és előre nem látható környezetben, új innovációival be tudja hozni évtizedek lemaradását, miközben a tulajdonos állam támogatására és külső tőke bevonására nincs esélye: az maga csoda. De a csoda elmaradt.

Az életszínvonal biztosítását célozta a keletnémet márka bankbetét állomány és a munkabérek 1:1 árfolyamon történő átváltása. Ennek az egyik célja a keleti tartományokból a nyugati országrészbe irányuló erős belföldi migráció megállítása lett volna. Ez csak részben sikerült. Nagyon sok fiatal az iskolai elvégzését követően azonnal a nyugati tartományokba költözött.

Másrészt nem, vagy csak nagyon késleltetéssel érvényesül az újjáépítési hipotézis, ami Németország természetes növekedési pályájához való visszatérést várta a keleti tartományok esetében is. Nem számoltak azzal, hogy az NDK negyven évének lemaradását követően nem egy újabb gazdasági csoda részeként emelkednek vissza arra a pályára, ahonnan 50 évvel korábban letértek. Nem számoltak azzal, hogy az egykori keletnémet ipar a nyugati versenytársak által támasztott versenyben szinte atomjaira hullik szét. Így az újjáépítési hipotézis, ami a németek nagyon alapos és széleskörű műszaki képzettségére épült, csak egy szinte újabb háborús pusztítással felérő visszaesés után érvényesülhet.

1.ábra. Térkép a gazdaságilag elmaradottabb német régiókról

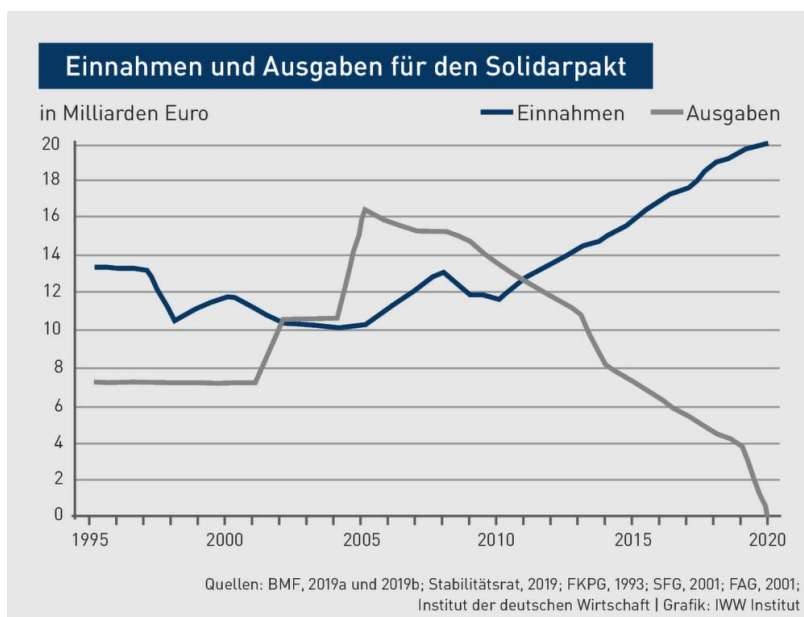
Forrás: BMWI (GRW)

4. A volt keletnémet tartományok támogatását szolgáló szövetségi alapok

Az NDK felbomlásakor számos keletnémet cég nem volt képes helytállni a hirtelen „rájuk szakadt” versenyben, és csődbe ment, megsemmisült. A Deutsche Mark bevezetésével a vállalatok már tudták a munkavállalóikat "értéktelen" valutával kifizetni. Már nem lehetett arra számítani, hogy az alacsony termelékenységet a pénz leértékelődésével ellensúlyozzák. A kemény, alacsony inflációjú pénzben kifizetett munkabérek fedezetét a munkatermelékenység növekedése adta. Az egy munkaóra jutó termelés értéke 30% -kal nőtt. A termelékenység növelésének kulcsa a jobb munkaszervezés, a vállalatokon belüli és vállalatok közötti munkamegosztás javítása és az időigényes önellátás megszüntetése lett. Ez

lehetőséget adott arra, hogy a nagyvállalatok a korábbi feladataik egy részét kis- és közép vállalkozásokra bízzák. Bár ez még nem a később megismert klasszikus kiszervezési folyamat. Sajnos az állami vagyonkezelő társaság, a Treuhandanstalt ahelyett, hogy segítette volna a privatizációt, inkább hagyta csődbe menni a keleti vállalatokat (pl. Interflug), illetve szétszabdalta és nagyon nyomott áron nyugatnémet befektetőknek adta el őket. Ennek következtében a keleti tartományokban a munkanélküliség rohamosan növekedett. E gondok kezelésére külön programot alkottak az új (volt keletnémet) tartományok támogatására.¹¹ A két német állam régiói között meglévő egyenlőtlenségek felszámolására hozták létre a Német Egység Alapot, majd 1995-től az úgynevezett Szolidaritási Paktumot. Az egyesülés óta eltelt harminc év során a Szolidaritási Paktum keretében összesen 251 milliárd eurónyi szövetségi támogatás folyt a keletnémet tartományokba. Az egyes számúból 106 milliárd euró, a kettes számúból pedig további 156 milliárd euró került a volt NDK területére, elsősorban infrastrukturális beruházásokat finanszírozva.

2. ábra. A Szolidaritási Paktum bevételei és kiadásai

Forrás: Szövetségi Pénzügyminisztérium

A Német Demokratikus Köztársaság és a Német Szövetségi Köztársaság közötti államszerződés¹² 28. cikke kimondta, hogy a keletnémet tartományok támogatást kapnak a szövetségi köztársaság központi költségvetéséből. Az ott meghatározott viszonylag szerény – nem egészen 70 milliárd márkányi – összeget jóval meghaladta

¹¹ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés már idézett 107. cikkének 2.c. pontja, de ez a kitétel már az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés Maastrichtban elfogadott módosított változatába bekerült.

¹² Gesetz zu dem Vertrag vom 18. Mai 1990 über die Schaffung einer Währungs-, Wirtschafts- und Sozialunion zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik www.gesetze-im-internet.de/wwsug/BJNR205189990.html

a *Német Egység Alap*¹³ (1990–1994) nagyságrendje: ennek keretéből ugyanis Berlin, Brandenburg, Mecklenburg-Előpomeránia, Szászország, Szász-Anhalt és Tübingia tartományok összesen 160,705 milliárd márka támogatásban részesültek.

Az alapot felváltó *I. Szolidaritási Paktum*¹⁴ (1995–2004) célja az volt, hogy tovább segítse a régi és az új tartományok közötti életszínvonal-különbségek kiegyenlítését. Jogi alapját az 1993-ban elfogadott szövetségi konszolidációs program¹⁵ (FKPG) szolgáltatta. A forgalmi adókból származó bevételnek a szövetségi és a tartományi szintek közötti – az utóbbi javára történő – átcsoportosítását, a tartományok finanszírozásának kiegyenlítését (6,8 milliárd euró értékben) tartalmazta, de emellett egy szövetségi kiegészítési juttatásról is rendelkezett (82 milliárd euró nagyságrendben). Tartalmazott továbbá – a keleti országrészek felépítését támogatni hivatott befektetési törvény alapján – 24 milliárd euró juttatást a 1998 és 2001 közötti évekre. Az I. Szolidaritási Paktum finanszírozásához Hessen, Baden-Württemberg, Bajorország, Észak-Rajna-Vesztfália és Hamburg járultak hozzá, kedvezményezettjei – az új tartományok mellett – Bréma, Alsó-Szászország, Rajna-vidék-Pfalz, Schleswig-Holstein és a Saar-vidék voltak. A támogatásokat a gazdasági infrastruktúra korszerűsítésére és lakóépületek szanálására költötték.

A II. Szolidaritási Paktum (2005–2019) nevű támogatási keret közvetlenül kapcsolódott az elődjéhez, és hosszú távú, kiszámítható finanszírozást biztosított a keletnémet tartományok számára. Az új tartományok összesen 156 milliárd eurót kaptak, évenként csökkenő összeggel.

A szolidaritási járulékot, ezt a sajátos szolidaritási adót 1991-ben vezették be. Célja infrastrukturális fejlesztések és projektek finanszírozása a keletnémet tartományokban. Ennek mértéke jelenleg a jövedelemadó és a társasági, illetve a nyereségadó 5,5 (korábban 7,5) százaléka. 2018-ban 18,9 milliárd euró folyt be ezen a jogcímen a szövetségi költségvetésbe.¹⁶ 2019-ben pedig 19,4 milliárd eurós, 2020-ra 20 milliárd eurós bevételt terveztek. A szolidaritási járulék azonban nemcsak a kelet-németországi területek újjáépítését finanszírozta, hanem pótlólagos játéktérrel is adott a szövetségi költségvetésnek, hiszen 1995 és 2019 között a szövetségi kormány 87 milliárd euróval több bevételhez jutott, mint amennyit kiadott a Szolidaritási Paktum keretében finanszírozott projektekre. 2019 novemberében a német kormány a szolidaritási járulék csökkentéséről döntött az évi 109 ezer eurónál kevesebbet keresők esetében.¹⁷ A szolidaritási járulék 2021-ig tervezett fokozatos megszüntetését a koronavírus által okozott gazdasági válság miatt későbbre halasztották.¹⁸

3. ábra Az egy főre jutó GDP alakulása a német tartományokban

¹³ Gesetz über die Errichtung eines Fonds „Deutsche Einheit“. www.gesetze-im-internet.de/defg/DEFG.pdf

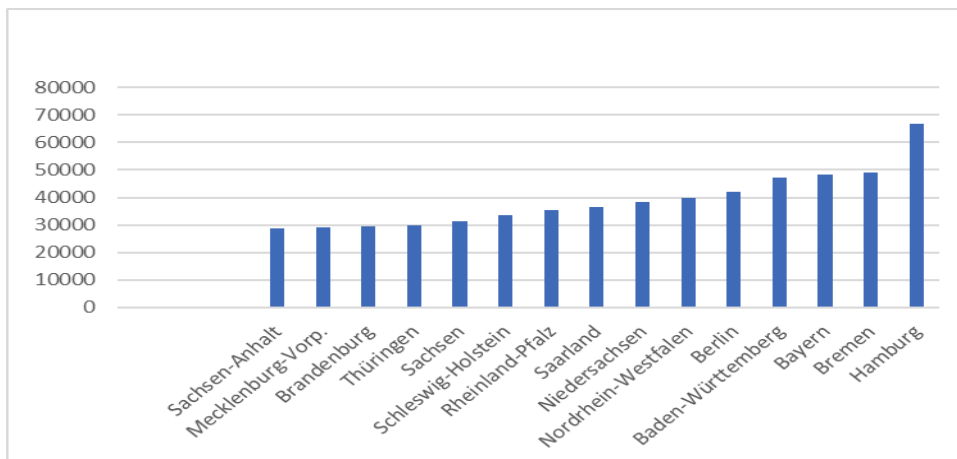
¹⁴ Solidarity Pact I: 1995-2004 Federal Supplementary Allocation (SoBEZ) and Financial Compensation Act (Finanzausgleichgesetz) 1998-2001 Investment Promotion Act /Investitionsförderungsgesetz Aufbau Ost)

¹⁵ www.dejure.org/BGBI/1993/BGBI_I_S_944

¹⁶ A helyzet visszasságát jelzi, hogy 2011 óta minden évben kevesebb támogatást fizettek ki, mint amennyi bevétel ebből a szövetségi költségvetésbe befolyt (*Beznoska-Hentze [2020]*).

¹⁷ www.focus.de/finanzen/steuern/soli-wird-abgeschafft-so-viel-geld-haben-sie-ab-2021-mehr-in-der-tasche_id_11023230.html

¹⁸ Ezen döntés ellen a Szabad Demokraták Pártja (FDP) alkotmányossági panaszt nyújtott be, mondván, a Szolidaritási Paktum megszűnésével nincs jogalapja a szolidaritási járulék beszedésének.

Forrás: BMWi [2020] 74. o.

A szolidaritási járulék a legtöbbet kereső 2,2 milliós réteg (az adófizetők 3,7 százaléka), valamint több mint félmillió vállalat számára továbbra is változatlanul fennmarad. Csaknem hatmillió további állampolgárnak pedig továbbra is fizetni kell járulékot, igaz, csökkentett mértékben. A járulék ellenzői szerint a járulék megszüntetése erőteljesebb gazdasági dinamikához vezetne (Beznoska-Hentze [2020]).

A 2010-es évek végére már nem a kelet-nyugati határvonal választotta el a fejlett és a fejletlen régiók: az ország minden részén vannak kevésbé fejlett és gazdaságilag erős körzetek is. Azaz némely nyugatnémet területeknek is szükségük van támogatásra, míg egyes keletnémet területek a legfejlettebb német régiókkal is felvehetik a versenyt. Emiatt 2019. december 31-i hatállyal a német parlament megszüntette a Szolidaritási Paktumot, és minden német régiót egységesen a „közösségi feladatok” hatálya alá sorolt. A regionális gazdaság struktúrájának javításáról szóló törvényt (1969/2015/GRW) ennek megfelelően módosították.

Ennek köszönhetően 2020. január 1-jétől a vállalkozások és a strukturálisan gyenge régiók egységesen pályázhatnak a több mint 20 szövetségi szintű programra, amelyekre évente összesen 2,5 milliárd euró (ebből az elmaradott régiók számára 1,3 milliárd euró) áll rendelkezésre. A támogatási program súlypontjai a szénfelhasználás kivezetése, a digitalizáció és a szélessávú internet kiépítése, kutatás és fejlesztés, az infrastruktúra és a közellátás javítása, a demográfiai változásokhoz való alkalmazkodás, vállalkozások támogatása és a szakemberképzés lettek (Bundesregierung [2020]).

5. Szénkiszállási törvény

2019-ben és 2020 elején Németországban az egyik legfontosabb belpolitikai téma a szénbányászat leállítása volt, amelyben Észak-Rajna-Vesztfália, Szászország, Szász-Anhalt és Brandenburg tartományok az érintettek. Annak ellenére, hogy a megújuló erőforrásokból nyert villamos energia nem fedezi a németországi vállalatok energia igényeit, az atom és szén erőművek bezárása Németországban eldöntött tény. A szén alapú energiatermelés kivezetéséről szóló törvény (Gesetz zum Kohleausstieg)¹⁹

¹⁹ Drucksache 19/17342 (bundestag.de)

elfogadását 2020 januárjáról elhalasztották, arra hivatkozva, hogy még nincs egységes kormányzati álláspont. A döntést valószínűleg az is befolyásolta, hogy egy új széntüzelésű erőművet terveztek üzembe helyezni 2020 májusában, a Dortmund-Ems-csatorna mellett elterülő Datteln városban. A Datteln 4 elvezetésű blokk Nyugat-Európa egyetlen új szénerőműve, amely – a széles körű társadalmi tiltakozás ellenére – 2020. május 30-án megkezdte a működését. Mi sem bizonyítja jobban, hogy az engedélyezésében nem a gazdasági, hanem a politikai megfontolások játszották a főszerepet, mint hogy az energiaellátás szempontjából nem is volt rá szükség. Ráadásul az erőmű nagyfokú automatizálása miatt kevés dolgozót alkalmaznak.²⁰

A szén alapú energiatermelés kivezetéséről szóló törvényt végül 2020. július 3-án fogadta a parlament. A jogszabály zöld utat ad a szén erőművek fokozatos – 2038-ban befejeződő – leállításához, és előírja, hogy a német alkotmánybíróság dönt majd a kártérítési igényekről. A barnaszénről a szövetségi kormány az érintettekkel 2020 augusztus végén tárgyalta.²¹ Az augusztus 27-i megállapodás értelmében környezetvédelmi célokra 90 millió eurót különítenek el. A 60 darab, elsősorban strukturális átalakulást szolgáló projekt megvalósítására eredetileg 2038 végéig 40 milliárd eurót kívántak fordítani. Ebből 26 milliárd euró konkrét projektekre használható fel, 14 milliárd pedig pénzügyi segélyek keretében kerül kifizetésre.²² A 2021 decemberében megalakult új AMPEL koalíció ezt a dátumot 2030-ra módosította.

6. Európai uniós források. Az európai strukturális és beruházási alapok koordinálása

A három évtizeddel ezelőtti újraegyesítést követően az új német tartományok is az Európai Unió tagjává váltak anélkül, hogy teljesíteniük kellett volna a szigorú felvételi követelményeket. Az uniós jog hazai átültetését és minden Európai Uniót érintő jogalkotási folyamatot a német Alaptörvény (Grundgesetz) 23. cikke („Europaartikel”²³) szabályoz, amely utal a szubszidiaritás elvére (1. pont), valamint előírja a kormány tájékoztatási kötelezettségét a szövetségi parlament (Bundestag) és a szövetségi gyűlés (Bundesrat) felé (2. pont), biztosítja a szövetségi parlament állásfoglalási jogát (3. pont), és a szövetségi gyűlés véleményformálási, illetve állásfoglalási jogát a tartományok illetékességébe tartozó kérdésekben (4.-5. pont). A képzést, kultúrát és a műsorszolgáltatást érintő kérdésekben a törvényhozást a szövetségi gyűlés által kijelölt tartományi képviselőkre ruházza át a kormány „együttdöntésének” megtartásával (6 pont).

Nemzeti koordináció/szövetségi szintű közigazgatási rendszer

Szövetségi Gazdasági és Energiaügyi Minisztérium (BMWI): Hatáskörébe tartozik az

dip21.bundestag.de/dip21/btd/19/173/1917342.pdf

²⁰ www.faz.net/aktuell/wirtschaft/klima-energie-und-umwelt/trotz-kohleausstiegs-kraftwerk-datteln-4-geht-in-den-regelbetrieb-16793114.html

²¹ www.bmu.de/pressemitteilung/bmu-foerdert-neue-kompetenzzentren-in-ostdeutschen-kohleregionen/, www.bmwi.de/Redaktion/DE/Artikel/Wirtschaft/kohleausstieg-und-strukturwandel.html, www.rbb24.de/studiocottbus/politik/2020/08/bund-laender-vereinbarung-strukturwandel.html

²² www.zeit.de/news/2020-08/27/marathonlauf-fuer-strukturwandel-in-kohleregionen-gestartet

²³ Art 23 GG - Einzelnorm (gesetze-im-internet.de)

EU strukturális politikájának nemzeti szintű koordinációja (EFRE – EB2 igazgatóság), a Németország és az Európai Bizottság közötti partnerségi megállapodások előkészítése, az európai strukturális és beruházási alapok 2021-2027-es finanszírozási időszakban történő végrehajtásáról, az elért eredményekről szóló (2019-ben releváns) jelentések, a 2021-2027 közötti időszakra vonatkozó új operatív programok előkészítése, illetve megvalósítása.

Szövetségi Munkaügyi és Szociális Minisztérium (BMAS): Az ESZA nemzeti programjának előkészítése és koordinációja.

Szövetségi Élelmiszerügyi és Mezőgazdasági Minisztérium (BMEL): EMVA, ETHA alapokra vonatkozó német pozíció kidolgozása és lebonyolításának koordinációja.

Szövetségi Pénzügyminisztérium (BMF): finanszírozási ellenőrzés, Ecofin, Stabilitási Paktum

Szövetségi Kancellária (BKA): Európai Tanács, Ifjúsági Foglalkoztatási Kezdeményezés (YEI)

Szövetségi Külügyminisztérium (AA): A többéves pénzügyi keret előkészítése, a német pozíció kidolgozása és koordinálása (célok, feltételek, tárgyalások, költségvetés, képviselő), a tárgyalásokon való részvétel.

Szövetségi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Nukleáris Biztonsági Minisztérium (BMU): éghajlatvédelem, fenntartható fejlődés témakörei.

Szövetségi Belügyminisztérium, Épület és Településfejlesztés (BMI): integrált városfejlesztés.

Szövetségi Családügyi, Idősügyi, Nőügyi és Ifjúsági Minisztérium (BMFSFJ): nemek közötti egyenlőség, egyenlő bánásmód, esélyegyenlőségi kérdések.

Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztérium (BMBF): kutatás és fejlesztés

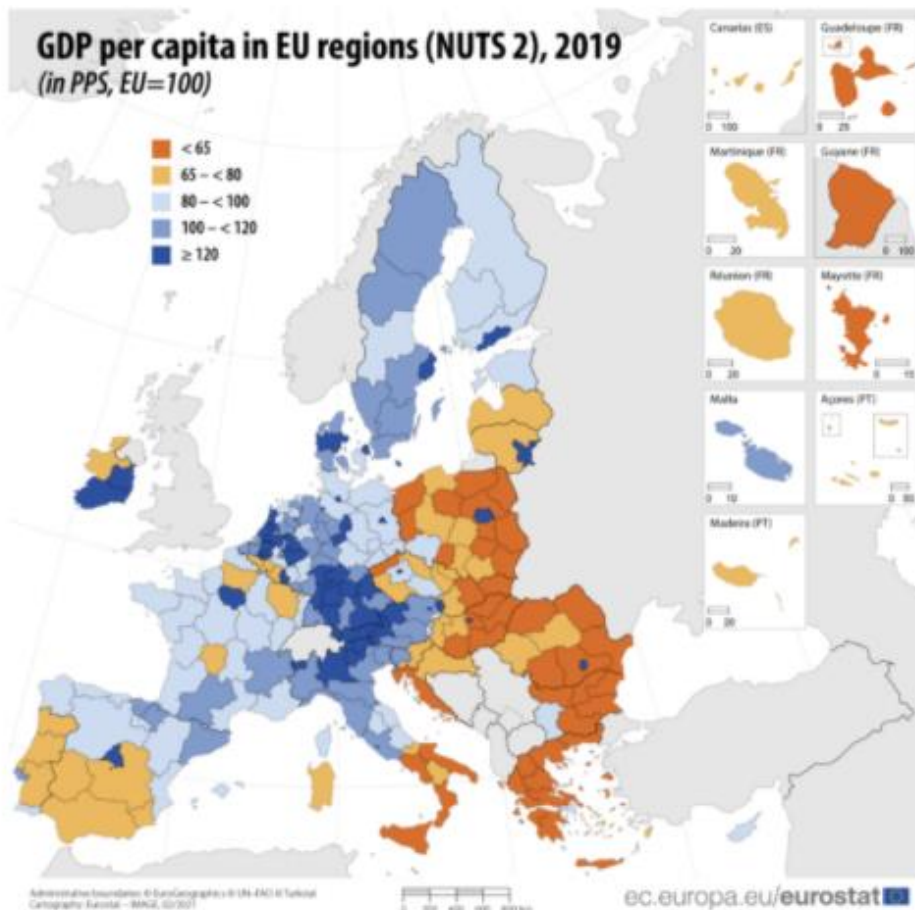
Regionális/tartományi szintű koordináció:

A regionális koordinációt a szövetségi gazdasági minisztérium illetékes egysége, az EB2-es referatúra (BMWI) fogja össze. Hozzá tartozik a strukturális alapok stratégiai tervezése, az EFRE koordinálása és végrehajtása, Németország uniós szintű képviselője a DG-Régió, illetve az Európai Bizottság szakértői ülésein, továbbá a német álláspont kidolgozása és előkészítése. Az EA3 (BMWI) főosztályhoz tartozik az Európai Területi Együttműködés.

Szövetségi államok/régiók: az operatív programok megvalósításáért felelnek, ők az irányító és ellenőrző hatóságok, ők felelnek az EU-s alapokból finanszírozott programok (ESZA kivételével) végrehajtásáért és ellenőrzéséért (monitoring). A pénzeszközök felhasználásért és a regionális programok végrehajtásáért felelős vidéki/nemzeti kapcsolattartó pontokat a tartományok illetékes minisztériumai vagy szakosított hatóságai működtetik.

Az Európai Unió által használt NUTs (Statisztikai Területi Egységek Nomenklatúrája) alá az egyes tartományok tartoznak, ezen statisztikai régiók (Bundesländer) besorolása 2013 óta nem változott. A német régiók ugyan remélték, hogy ez megváltozik, és megkezdték a tárgyalásokat a kormánnyal a diverzifikációról és a megosztott régióról, de a német álláspont a következő hétéves finanszírozási időszakban sem változott, a NUTs méretek nem kerültek átalakításra.

4.ábra. Térkép az európai régiókról az egy főre jutó GDP alapján

Forrás: Eurostat

Németország sem egyesítése előtt, sem utána nem kapott támogatást az EU Kohéziós Alapjából, hiszen az ország az Európai Unió vezető gazdasága, és bruttó nemzeti jövedelme mindig is magasan meghaladta az EU átlagát,²⁴ a regionális alap nyújtotta lehetőségeket viszont maximálisan kihasználta. Az uniós pénzügyi alapokból Németország a 2014–2020-as költségvetési időszakban összesen 27,9 milliárd eurót kapott, amely magában foglalja a kohéziós és szociális támogatásokat, a mezőgazdasági és a területfejlesztési pénzügyi forrásokat, valamint a tengeri és halászati juttatásokat. (Ezeket kívül Németország évi kb. 5 milliárd euró agrártámogatásra volt jogosult a közelmúltban lezárult programozási időszakban.) A támogatások elosztása decentralizált, fontos szerepet kapnak benne az illetékes tartományi minisztériumok, ahol jelentős szakembergárda áll rendelkezésre. A versenyképesség területi különbségeinek csökkentését, a megújítható energiaforrások minél szélesebb körű alkalmazását, a képzési és kutatás-fejlesztést, a munkaerőpiaci potenciálok hasznosítását célzó programokat túlnyomó részben tartományi szinteken dolgozzák ki és valósítják meg (*Partnerségi Megállapodás*

²⁴ A támogatás alapfeltétele, hogy a tagállamban az egy főre jutó GNI ne érje el az EU átlagának 90 százalékát.

[2014]).

Az új, 2021–2027-es pénzügyi keretterv összeállításakor a szociális alap újragondolása, a munkanélküliség elleni küzdelem, a munkahelyek más kontinensekre való áttelepülésének lassítása és a vállalatok versenyképességének elősegítése, az innováció támogatása, az intelligens és zöld Európa kiépítése játszott kiemelkedő szerepet, ami kiegészült a Covid-19 pandémia által okozott gazdasági, egészségügyi és társadalmi nehézségek kezelésére irányuló célokkal. A megújítható energiaforrásokra való átállás európai szintű összefogást és támogatást igényel, ezért volt fontos az Európai Bizottság elnökének, Ursula von der Leyennek a javaslata egy „Méltányos Átállást Támogató Alap” (Just Transition Fund)²⁵ létrehozásáról, amelyet az Európai Tanács 2020. júliusi rendkívüli ülésén fogadtak el, az EU közös költségvetéséből származó 10 milliárd eurós keretösszeggel.

Az Európai Tanács ugyanezen ülésén döntöttek a tagállamok állam- és kormányfői a következő hétéves pénzügyi keretköltségvetésről, valamint a „Next Generation EU” -nak elkeresztelt uniós helyreállítási programról, amely segíti a koronavírus-járvány nyomán kialakult gazdasági válság kezelését, illetve a gazdasági élet újraindítását a tagállamokban. Átmenetileg lehetővé tették a tagállamoknak a hazai gazdasági szereplők saját (tagállami) segélyezését. Németország eddig maximálisan kihasználta ezt a lehetőséget: az összes tagállam közül a legaktívabb szerepet játszotta, a 2020-ban jóváhagyott támogatások felét²⁶ a válság sújtotta német gazdasági szereplők kapják kormányuktól.

Az Európai Bizottság 2020 áprilisában hagyta jóvá a kis- és közepes vállalkozásoknak nyújtandó német segélycsomagot (Bundesregelung Kleinbeihilfen 2020)²⁷ és a hitelekre vonatkozó szabályozást (Bundesregelung Darlehen 2020),²⁸ amelynek alapján alacsony kamatozású rövid távú hitelek nyújthatók mind szövetségi, mind pedig regionális és kommunális szinten az erre a célra alapított speciális bankokon keresztül (Förderbanken). A Kreditanstalt für Wiederaufbau²⁹ kedvezményes kamatozású hiteleket kínál³⁰ a koronavírus-járvány miatt pénzügyi nehézségekbe került vállalatoknak likviditásuk javításra, a folyó költségeik fedezésére. A támogatások elsősorban válság sújtotta szektorok talpraállítását célozta, függetlenül attól, hogy keleti vagy nyugati régiókban találhatóak, ezért kiemelkedő tényezőnek számít a régiók válság okozta nehézségeinek kezelésében is.

5.. ábra: Német állami támogatások mértéke 2005-2020 között

²⁵

[www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/646180/EPRS_BRI\(2020\)646180_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/646180/EPRS_BRI(2020)646180_EN.pdf)

²⁶ Dr. Werner Hoyer elnök, Európai Beruházási Bank, EBD Briefing: EU direkt mit Dr. Werner Hoyer, Präsident der EIB | 09.09.2020

²⁷

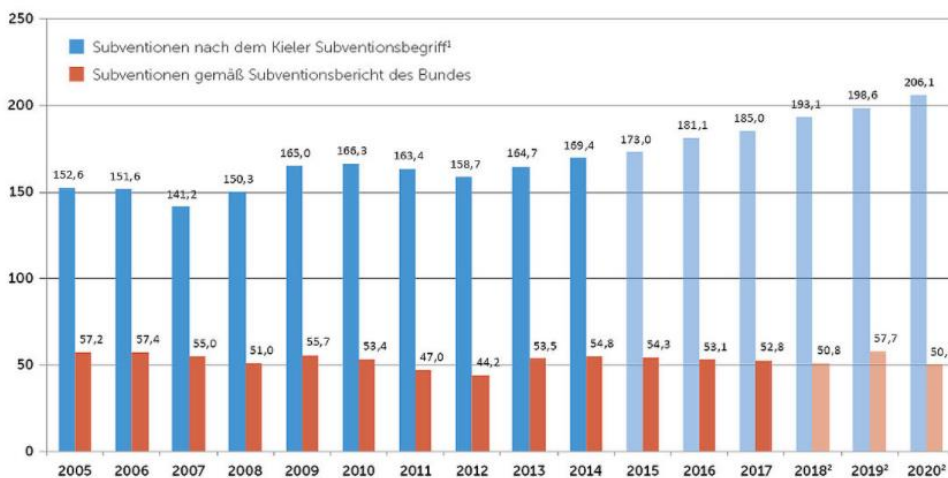
www.wirtschaft.nrw/sites/default/files/asset/document/2020_03_24_kleinbeihilfenregelung_2020.pdf

²⁸ www.gebs.info/regelung-zur-voruebergehenden-gewaehrung-von-beihilfen-fuer-niedrigverzinsliche-darlehen-im-zusammenhang-mit-dem-covid-19-ausbruch

²⁹ www.kfw.de/KfW-Konzern/Newsroom/Aktuelles/KfW-Corona-Hilfe-Unternehmen.html

³⁰ www.kfw.de/KfW-Konzern/Newsroom/Aktuelles/KfW-Corona-Hilfe-Unternehmen.html?kfwmc=vt.sea.bing.SEA_VT_Erweitern_Corona-Hilfe_GC.Corona_Darlehen_GC_exact.corona%20kredit%20unternehmen&wt_cc1=erweitern&wt_cc2=kon%7Cnewsroom&wt_cc3=79165219918171_79164959682345_bb_c

Subventionen in Deutschland 2005 – 2020 in Mrd. Euro

¹IFW: Einschließlich Marktordnungsausgaben der EU, Finanzhilfen der Bundesagentur für Arbeit und Einnahmeausfälle durch kostenlos abgegebene CO2-Zertifikate. Finanzhilfen des Bundes einschließlich Sonderhaushalte. 2005-2018: Ist-Werte, 2019-2020: Soll-Werte; Finanzhilfen der Länder 2015-2020 geschätzt gemäß Szenario Anstieg Länder-FH wie Gesamtausgaben. ² Bund: 2020 ohne Länderfinanzhilfen; 2018-2020 ohne ERP-Finanzhilfen und EU Marktordnungsausgaben.

Quelle: Kieler Beiträge zur Wirtschaftspolitik, 29
Claus-Friedrich Lässer und Astrid Rosenschon

Kieler Subventionsbericht

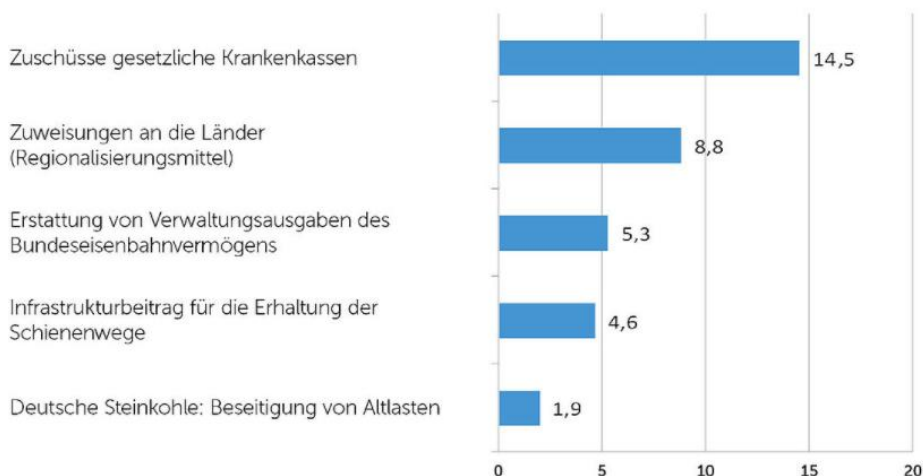
Forrás: IFW Kiel

Az elmúlt években az állami szubvenciók mértéke jelentősen megemelkedett Németországban, sőt, meghaladta az állami költségvetés növekedését is, ezzel rekord mennyiséget elérve a tavalyi év végén 206 milliárd euróra nőtt, ami közel 8 milliárddal több, mint 2019-ben.

A koronavírus válság következtében 72,6 milliárd euró többlet támogatás keletkezett ezen összeggen felül. Szakmai kutatóintézetek a támogatások lefaragását követelik, illetve azt, hogy a pandémia okozta károkat a már meglévő kereten belül próbálják meg kezelni. 2020-ban a legtöbb állami támogatást a kórházak kapták, második helyen a tartományi közvetlen szubvenciók formájában nyújtott regionális támogatások helyezkedtek el.

6. ábra: Az öt legnagyobb állami támogatás 2020-ban

Die fünf größten Finanzhilfen des Bundes 2020 in Mrd. Euro

Quelle: Kieler Beiträge zur Wirtschaftspolitik, 29
Claus-Friedrich Laaser und Astrid Rosenschön

Kieler Subventionsbericht

Forrás: IFW Kiel

7. Az Európai Unió Tanácsának német elnöksége és a koronavírus-járvány

Németország 2020 július 1-jétől vette át az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét. Az Európai Tanács 2020. július 17–21-i rendkívüli ülésén az európai állam- és kormányfők megegyeztek³¹ a következő hétéves (2021–2027) pénzügyi keretről (MFF) és a helyreállítási alapról (Next Generation EU). A meghozott döntések célja egyik fő célja a pandémia okozta válság utáni helyreállítás, egy környezetbarát és digitális átalakulás támogatásával. Az egyezséggel mind a 27 tagállam nyert, de egyúttal engedményekre is kényszerült. A következő hét év keretösszege 1074,3 milliárd euró, a helyreállítást és az ellenálló-képességet erősítő alap (NGEU) 750 milliárd euróval a pénzügyi csomag összesen 1824,3 milliárd eurót tesz ki.

Az Európai Tanács pénzügyi döntéseiből a német régiók is jelentősen profitálhatnak. A munkahelyteremtés (többek között a „Kurzarbeit”) finanszírozására 1,3 milliárd euró került elkülönítésre. A szükséghelyzetek és katasztrófák esetére létrehozott szolidaritási és azonnali segélyezési tartalékra 1,2 milliárd eurót, a brexit által érintett tagállamok és gazdasági ágazatok támogatásra 5 milliárd eurót terveztek be. Az összeg nagy részének (672,5 Mrd euró) elköltésére a

³¹ www.consilium.europa.eu/media/45136/210720-euco-final-conclusions-de.pdf,
www.consilium.europa.eu/media/45139/210720-euco-final-conclusions-hu.pdf

tagállamok újjáépítési és ellenálló-képességet erősítő tervei alapján kerül sor. A terveket 2021–2023 között kell kidolgozni, értékelésüket a Tanács a Bizottság javaslata alapján minősített többséggel fogadja el. A támogatásokat akkor kapják meg a tagállamok, ha időarányosan teljesítik a tervekben vázolt célokat. A középtávú költségvetés, valamint a NGEU 30 százalékát környezetvédelemmel kapcsolatos projektekre kell fordítani, hogy a párizsi klímaegyezménnyel összhangban elérjék az EU által kijelölt időközi célokat, azaz az EU 2050-re klímasemlegessé váljék. Számos német régió az atom, valamint a szén alapú energiatermelés kivezetését előíró törvény alapján hazai forrásokból is támogatásokat kapnak környezetvédelmi projektjeikre, amelyek jól kiegészíthetők uniós támogatásokkal.

A finanszírozási prioritások koronavírus következtében bekövetkezett eltolódása miatt a harmadik országoknak nyújtandó állami segélyek összege zsugorodott. A fejlődő országok támogatásának csökkenése és a klímaváltozás negatív hatásai, továbbá a kedvezőbb európai kilátások ígérete erősíti az EU-ra nehezedő migrációs nyomást. A német tartományok nagy többsége, főleg a nyugatnémet tartományok üdvözölték az új munkaerő megjelenését³² és a demográfiai problémákkal küszködő német társadalom nagyobb reprodukciós rátájú, fiatal, munkaképes polgárokkal való kiegészítését.³³

A 2020-ban meghozott európai uniós pénzügyi döntések, a tagállamok költségvetéséből fizetett állami támogatások engedélyezése, illetve a német kormány által rendelkezésre bocsajtott saját keretek újabb forrásokat tettek elérhetővé a régiók, a közösségek és a vállalatok számára is, növelve ezzel a régiók és a régiókban élő munkavállalók lehetőségeit. A 2021–2027-es időszakra vonatkozóan egyösszegű korrekció útján csökken Dánia, Németország, Hollandia, Ausztria és Svédország éves GNI-alapú hozzájárulása, s az ebből származó kiesést az összes többi tagállam finanszírozza.³⁴ Németország évente 3,671 milliárd euró kedvezményt kap (de továbbra is nettó befizető marad), s ez kedvező hatással lesz a német gazdaságra is. Az elkövetkező időszakban kiderül, hogy a koronavírus kapcsán a 2020. július 1. és december 31. közötti időszakra megállapított adócsökkentések bevezetése, az új hitelkeretek tömeges megnyitása, valamint a nagyarányú állami segélyezés mennyire tud hozzájárulni a gazdaság helyreállításához és a piaci szereplők megmentéséhez. Kérdéses az is, hogy mennyi szolidaritást bír el a német társadalom, hiszen a szolidaritási járuléka az ígéretek ellenére sem szűnt meg a magasabb jövedelmű rétegek és a vállalatok számára.

Jóllehet az Európai Bizottság a járványhelyzetre tekintettel többszörösen, azaz 2022. június 30-ig meghosszabbította az Átmeneti Keretet, a német kormány pedig kiterjesztette a rövidített munkalehetőségeket 2021-re is, a pandémia miatt bevezetett egyre szigorodó korlátozások újabb egzisztenciákat tettek tönkre.

³² Bundesländer könnten Zehntausende Flüchtlinge unterbringen
www.sueddeutsche.de/politik/fluechtlinge-deutschland-aufnahmezentren-1.4842823

³³ [www.weforum.org/agenda/2019/12/these-german-businesses-are-hiring-refugees-to-
 plug-the-skills-gap/](http://www.weforum.org/agenda/2019/12/these-german-businesses-are-hiring-refugees-to-plug-the-skills-gap/)

³⁴ Az érintett tagállamoknak a GNI alapján számított éves hozzájárulásukból 2020-as áron számítva a következő bruttó csökkentést engedélyezik: Dánia 377 millió EUR; • Németország: 3 671 millió EUR; • Hollandia: 1 921 millió EUR; • Ausztria: 565 millió EUR; • Svédország: 1 069 millió EUR.”

8. A német egységsülési folyamat értékelése

Harminc évvel a politikai egység kiépítését követően úgy tűnik, hogy sikeresen ledőltek a kelet–nyugati regionális választóvonalak is, és egységessé vált a németországi felzárkóztatáspolitikai. A német egységről 2020 szeptemberére elkészült jelentés³⁵ szerint a keleti országrész felépítése lassú folyamat volt, mégis gazdasági sikertörténetnek számít. Emelkedtek a bérek és a nyugdíjak, a gazdasági teljesítmény 1990 óta megduplázódott, csökkent a munkanélküliség. A keletnémetek életszínvonala tovább közeledett a nyugatnémet tartományokban élőkéhez, jóllehet meg mindig nem érte el azt. Jelenleg átlagosan 15 százalékkal keres kevesebbet az, aki egy keleti tartományban kezdi meg munkavállalói pályafutását.³⁶ Az egy főre számított „gazdasági erő” a keleti régiókban 2017-ben 73 százalékát tette ki a nyugatinak. Számos szociológiai hátránnyal is járt a nyugatnémet társadalmi, gazdasági és valutarendszer teljes körű átvétele. A keletnémet családok karrierje megtört, munkahelyeik megsemmisültek, munkanélküli-segélyekből kellett élniük, szociális segélyezettékké váltak. Az újraegyesítést követő kezdeti eufóriát hatalmas kiábrándulás követte, míg a nyugatnémet családok csaknem zavartalanul folytathatták megszokott életvitelüket.

A keleti vállalatok csúcspozícióit nyugatnémet menedzserekkel töltötték fel, a minisztériumok magas rangú hivatalnoki posztjain szinte kizárólag nyugatnémetek dolgoztak. Így a keletnémetek esélyt sem kaptak arra, hogy maguk irányítsák és befolyásolják a változásokat, és beleszóljanak a jövőjük alakításába, ami tovább gyengítette a motiváltságukat, és táptalaja lett szélsőséges pártok térnyerésének. A Leibnitz Intézet kutatásai³⁷ szerint ez a lépés azt is megakadályozta, hogy keleten is kialakuljon egyfajta elitképződés.

A Lipcsei Egyetem felmérése³⁸ szerint 2018 elején például a német tőzsdén (DAX) jegyzett 196 cégnél csupán 5 keletnémet menedzsert alkalmaztak; hasonlóképpen alacsony, csupán 6 százalékot tett ki a keletnémet származású vezető bírók aránya. A két országrész gazdasági struktúrája közötti különbséget sem sikerült teljesen felszámolni. A munkaerő termelékenységében még mindig 5–10 százalékos hátrányban vannak a keleti tartományok. (Harminc évvel ezelőtt a keleti dolgozók a nyugati szintnek csupán 30 százalékát teljesítették.)

Ha a városokat vizsgáljuk, akkor a keletnémet városok termelékenysége 70–75 százaléka a nyugatnémet városokénak.³⁹ A tőzsdei vállalatok sem sietnek keletre

³⁵ Jahresbericht der Bundesregierung zum Stand der Deutschen Einheit 2020

dip21.bundestag.de/dip21/btd/19/225/1922580.pdf

³⁶Az Európai Unió keleti bővítésének előnyei az Európai Unió számára. Doktori (PhD) értekezés, http://phd.lib.uni-corvinus.hu/103/1/becsey_zsolt.pdf (2001) 302. Becsey a lassú felzárkózás tapasztalatai kapcsán kiemeli: Míg 1991-ben a keresetek az új tartományokban a nyugati bérek 50 százalékára rúgtak, ez 1997-re már elérte a 75 százalékot. Sajátos módon az ún. fehérgalléros alkalmazottaknál a lemaradás 1991-ben az átlagnál nagyobb volt, mint a fizikai alkalmazottaknál, de az évtized végére ez kiegyenlítődt. Vagyis 1997 óta is nagyon kevésbé tudott közelednie keleti és nyugati tartományok bérszínvonalára.

³⁷ www.leibniz-gemeinschaft.de/ueber-uns/neues/forschungsnachrichten/forschungsnachrichten-single/newsdetails/rollenbilder-in-ost-und-west.html

³⁸ www.uni-leipzig.de/newsdetail/artikel/studie-ostdeutsche-eher-selten-in-spitzenpositionen-2020-10-26/

³⁹ Abschlussbericht der Kommission „30 Jahre Friedliche Revolution und Deutsche Einheit“ www.deutschland-ist-eins-vieles.de/kommission/

áttelepíteni székhelyüket, ami pedig új bevételeket, fejlesztéseket és kvalifikált munkaerőt jelentenének a keletnémet városoknak. A német államigazgatásra még mindig jellemző, hogy sokan ingáznak Berlinbe, és az itt dolgozó családok sem költöznek át véglegesen a német fővárosba. A mai napig a német állótökeberuházások túlnyomó része a nyugatnémet régiókban valósul meg, és ide jut a kutatásra és fejlesztésre szánt összegek jelentős része is. Természetesen a keleti országrészben is láthatunk sikertörténeteket is, mint például a Berlin környéki Teltow-Fläming régió, vagy a Tesla Gigafactory-ja Berlin-Brandenburgban, valamint a lezárásokból és az online kereskedelemből profitáló berlini székhelyű Zalando, illetve HelloFresh.

A legutóbbi német választások ugyanakkor rámutattak arra is, hogy még mindig nem létezik egy igazi, a keletnémet tartományok sajátosságait, problémáit és lehetőségeit felismerő és képviselő politikai erő, az új kormányban például csak két miniszternek vannak keletnémet gyökerei, ezért a keletnémet tartományok lakosságának nagy része nem a középpártokra szavazott, hanem beállt a szélsőségesebb véleményeket hirdető populáris alternatíva mögé. Ezt a jelenséget sokan a keletnémetek támogatására létrejött kormány meghatalmazott által folytatott politika sikertelenségével is magyarázzák, ami a jelen cikkben leírtakat is alátámasztja, hiszen a keleti tartományoknak továbbra is szükségük volna kiemelt gazdaságfejlesztő programokra, és olyan lehetőségekre, amelyek megállítják a fiatalabb munkavállalók elvándorlását a fejlettebb nyugatnémet gazdasági centrumokba. A 2021-es választások arra is felhívták a figyelmet, hogy a pandémiát követő gazdaságpolitikai újjáépítés nem kerülheti meg a környezetvédelmi előírásokat és célokat, hiszen például a zöld párt legnagyobb sikereit éppen Berlin keleti kerületeiben érte el. A keleti tartományok fontosságát az SPD/ZÖLDEK/FDP kormánykoalíció úgy kívánta nyomatékosítani, hogy a keletnémet kormány megbízotti funkciót a kancellári hivatalba helyezte át.

Összegzés

A német egység megvalósulásáról készített legutóbbi jelentés megállapítja, hogy elérkezett az idő a „Kelet-Nyugat” szemléletmód megváltoztatására, és inkább a városok és vidékük felzárkózására kell koncentrálni. (Megjegyzendő, hogy a keleti tartományok még mindig nem érték el a nyugati tartományok gazdasági fejlettségi szintjét, és sajnos ezáltal nem indulnak azonos esélyekkel a telephelyekért folytatott harcban sem.) A Szolidaritási Paktum megszüntetése újabb vita előtt nyitott utat. A német kormány célja tulajdonképpen egy harmadik generációs Szolidaritási Paktum kidolgozása, amelynek valamennyi (vagyis nemcsak keleti) szegényebb régió a kedvezményezettje lehet. Mindezekből az következik, hogy megszűnik a keleti tartományokra irányuló kiemelt figyelem. A volt NDK régiói immár nem tudnak majd kedvezőbb esélyekkel versenybe szállni sem az állami, sem az uniós támogatásokért. A 2021-es választások eredményei is felhívták a figyelmet arra, hogy továbbra is szükség van a keleti tartományoknak szóló gazdasági-politikai támogatásra, az ottani ipari telephelyek létrehozására, valamint a keletnémet munkaerő attraktív és zöld energiára épülő lehetőségei körének bővítésére, egy öntudatos és sikeres keletnémet politikai és gazdasági elit kialakítására.

Hivatkozások

- ALECKE, B.–MITZE, T.–UNTIEDT, G. [2010]: Regional Growth Effects of Private Sector Investment Grants in Germany? A Spatial Econometric Analysis for German Labour Markets. Gesellschaft für Finanz- und Regionalanalysen (GEFRA), Working Paper 5.
- ALM, B. [2013]: Erfolgskontrolle der regionalen Wirtschaftsförderung. Möglichkeiten und Grenzen der ökonometrischen Wirkungsforschung. Volkswirtschaftliche Schriften 565 (zugl. Dissertation), Duncker und Humblot, Berlin.
- ASMACHER, C. [1989]: Regionale Strukturpolitik in der Bundesrepublik Deutschland: Wirkungsweise und zielkonforme Gestaltung. Beiträge zum Siedlungs- und Wohnungswesen und zur Raumplanung, 129 (zugl. Dissertation), Münster.
- ASMACHER, C.–SCHALK, H. J.–THOSS, R. [1987]: Analyse der Wirkungen regionalpolitischer Instrumente. Beiträge zum Siedlungs- und Wohnungswesen und zur Raumplanung, 120, Münster.
- BADE, F.-J.–ALM, B. [2010]: Endbericht zum Gutachten Evaluation der Gemeinschaftsaufgabe „Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur“ (GRW) durch einzelbetriebliche Erfolgskontrolle für den Förderzeitraum 1999– 2008 und Schaffung eines Systems für ein gleitendes Monitoring. <http://hdl.handle.net/10419/93487>
- BECESEY ZSOLT [2017]: Makrogazdasági adatok az Európai Bizottság jelentéseinek függvényében. Polgári Szemle, 13. évf. 1–3. sz. 41–50. o., doi: 10.24307/psz.2017.0905.
- Az Európai Unió keleti bővítésének előnyei az Európai Unió számára. Doktori (PhD) értekezés, http://phd.lib.uni-corvinus.hu/103/1/becsey_zsolt.pdf (2001) 302.
- BERKE–BOYTHA–DIENES–OEHM–KIRÁLY–MARTONYI [2006]: Az Európai Közösség kereskedelmi joga. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest. Állami támogatások, 296–297. o. ISBN 963-224-743-4
- BERKE BARNA [2003]: 6. A tagállamokra vonatkozó EK-versenyjog és 7. A versenyjog és a versenyhatóság az EK külgazdasági kapcsolataiban. Megjelent: Berke–Boytha–Dienes–Oehm–Király–Martonyi–Mádl: Az Európai Közösség kereskedelmi joga. KJK-KERSZÖV, Budapest. 286–318. és 319–329. o.
- BEZDOSKA, M.–HENTZE, T. [2020]: Auswirkungen der Reform des Solidaritätszuschlags auf die Steuerzahler. Initiative Neue Soziale Marktwirtschaft GmbH., Berlin. www.insm.de/fileadmin/in-sm-dms/text/kampagne/stuern-senken-jetzt/Soli/20200127_Gutachten_Soli-Reform_IW.pdf
- BLIEN, U.–MAIERHOFER, E.–VOLLKOMMER, D.–WOLF, K.–BLUME, L.–EIKELPASCH, A.–GEPPERT, K. [2003]: Determinanten der Regionalentwicklung in Ostdeutschland.

- Megjelent: *Blien, U.* (Hrsg.): Die Entwicklung der ostdeutschen Regionen. Beiträge zur Arbeitsmarkt- und Berufsforschung, 267, Nürnberg, 1–66. o.
- BLUNDELL, R.–COSTA DIAS, M. [2000]: Evaluation Methods for Non-Experimental Data. Fiscal Studies, Vol. 21. No. 4. 427–468. o.
- BÖLTING, H. M. [1976]: Wirkungsanalyse der Instrumente der regionalen Wirtschaftspolitik, Beiträge zum Siedlungs- und Wohnungswesen und zur Raumplanung, 35, Münster.
- BRANDT-HERMANN-SABATHIL: Förderhilfen für die neuen Bundesländer 3. Auflage Economics Verlag ISBN 3-87081-301-6
- BMF [2020]: 27. Subventionsbericht des Bundes. 2017–2020. Bundesministerium der Finanzen, Berlin.
www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Downloads/Broschueren_Bestellservice/2020-03-01-Subventionsbericht.pdf?__blob=publicationFile&v=16
- BMWi [2020]: Jahresbericht der Bundesregierung zu Stand der Deutschen Einheit 2000. Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, Berlin.
<https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/publikationen/jahresbericht-der-bundesregierung-zum-stand-der-deutschen-einheit-2020-1788700>
- BUNDESREGIERUNG [2020]: Das gesamtdeutsche Fördersystem für strukturschwache Regionen. www.bmwi.de/Redaktion/DE/Downloads/G/gesamtdeutsches-foerdersystem.pdf?__blob=publicationFile&v=16
- DEITMER, I. [1993]: Effekte der regionalen Strukturpolitik auf Investitionen, Beschäftigung und Wachstum, Beiträge zum Siedlungs- und Wohnungswesen und zur Raumplanung, 153, (zugl. Dissertation), Münster.
- DIENES-OEHM EGON–ERDŐS ISTVÁN–KIRÁLY MIKLÓS–MARTONYI JÁNOS–SOMSSICH RÉKA–SZABADOS TAMÁS [2014]: Az Európai Unió gazdasági joga I.: A belső piac és a közös kereskedelempolitika. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_527_eu_gazdasagi_jog/ch01.html. Az államnak, illetve állami hatóságoknak biztosított speciális jogok – az aranyrészvényügyek 6. fejezet
- ECKEY, H.-F.–KOSFELD, R. [2005]: Regionaler Wirkungsgrad und räumliche Ausstrahlungseffekte der Investitionsförderung. Jahrbuch für Regionalwissenschaft, 2, 149–173. o.
- Einfluss der europäischen Gemeinschaften auf die Wirtschaftsförderung 9. Wesel-Jade-Seminar 1987 Bremen Economica Verlag
- ERFELD, W. [1989]: Determinanten der regionalen Investitionstätigkeit in der Bundesrepublik Deutschland, Beiträge zum Siedlungs- und Wohnungswesen und zur Raumplanung, 59, Münster.

- EURÓPAI PARLAMENT [2020]: Regionális állami támogatások
https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_3.1.8.pdf
- FRANZ, W.–SCHALK, H. J. [1989]: Wie effizient ist die regionale Strukturpolitik?
Megjelent: Währungsreform und Soziale Marktwirtschaft, Schriften des
Vereins für Socialpolitik, N. F., 190, Berlin, 149–162.
- HORVÁTH GYULA [2011]: Regionális támogatások az Európai Unióban. Osiris,
Budapest.
- HORVÁTH GYULA (szerk.) [2000]: A régiók szerepe a bővülő Európai Unióban. MTA
Regionális Kutatások Központja, Pécs, 2000
<http://www.regscience.hu:8080/xmlui/handle/11155/1438>
- IMBENS, G. W.–WOOLDRIDGE, J. M. [2009]: Recent Developments in the Econometrics of
Program Evaluation. *Journal of Economic Literature*, Vol. 47. No. 1. 5–86. o.
- IVÁN GÁBOR–KATONA JÁNOS [2001]: Regionális politika. Megjelent: *Kende Tamás–Szűcs
Tamás* (szerk.): Az Európai Unió politikái. Osiris, Budapest.
- KENGYEL ÁKOS [2002]: Az Európai Unió regionális politikája. Aula, Budapest.
- KISS J. LÁSZLÓ [2015]: Németország. Megjelent: *Marján Attila* (szerk.): Európa-
politológia: tagállamok Európai. NKE Szolgáltató Kft., Budapest, 45–117. o.
- KÖRÖSI ISTVÁN [2009]: Németország – a nemzetközi pénzügyi válság és a belső
problémák kezelése. Megjelent: *Somai Miklós* (szerk.): Nagy EU-tagállamok
és a gazdasági válság. MTA Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest, 45–56.
o.
- NYIKOS GYÖRGYI (szerk.) [2017]: Kohéziós politika 2014–2020. Dialóg Campus Kiadó,
Budapest.
- NYIKOS GYÖRGYI (szerk.) [2018]: Állami támogatások. Nordex Nonprofit Kft.–Dialóg
Campus Kiadó, Budapest.
- PARTNERSÉGI MEGÁLLAPODÁS [2014]: Partnerségi Megállapodás Németország és az
Európai Bizottság között az európai strukturális és beruházási alapok
végrehajtásáról a 2014-2020-as támogatási időszakban. CCI Nr.
2014DE16M8PA001. 2014. szeptember 15.
www.ec.europa.eu/info/publications/partnership-agreement-germany_hu
- RECKER, E. [1977]: Erfolgskontrolle Regionaler Aktionsprogramme durch
Indikatoren – Schriftenreihe der Bundesforschungsanstalt für Landeskunde
und Raumordnung, 6, Bonn.
- SACHVERSTÄNDIGENRAT [2003]: Staatsfinanzen konsolidieren – Steuersystem
reformieren, Sachverständigenrat zur Begutachtung der
gesamtwirtschaftlichen Entwicklung, Jahresgutachten 2003/2004,
Wiesbaden.

SCHALK, H. J. [1992a]: Kapitalnutzungskosten, Investitionen und Beschäftigung in den regionalen Fördergebieten der Bundesrepublik Deutschland. Megjelent: Birg, H.– Schalk, H. J. (Hrsg): Regionale und sektorale Strukturpolitik, Rainer Thoss zum 60. Geburtstag, Deutsche Akademie für Städtebau und Landesplanung, Zentralinstitut für Raumplanung, Münster, 163–185. o.

SCHALK, H. J. [1992b]: Effects of Regional Policy on Investment and Employment in the Federal Republic of Germany. Volkswirtschaftliche Diskussionsbeiträge der Universität Münster, 155, Münster.

SCHALK, H. J.–UNTIEDT, G. [1995]: Kapitalnutzungskosten in den Kreisen der wiedervereinigten Bundesrepublik Deutschland. Informationen zur Raumentwicklung, Heft 4/5, 283–293. o.

SCHARPF, F. W. [2009]: Föderalismusreform: Kein Ausweg aus der Politikverflechtungsfalle? Campus Verlag, Frankfurt–New York.

SENAT BERLIN [2020]: 30 Jahre Gemeinschaftsaufgabe. Teil 1. Senatsverwaltung für Wirtschaft, Energie und Betriebe, Berlin.

Egyéb linkek jegyzéke

Linking Agenda 2063 and the SDGs
www.au.int/en/agenda2063

Government Bill (House of Commons) C-69 (42-1)
www.parl.ca/DocumentViewer/en/42-1/bill/C-69/first-reading#enH2121

The EU and ASEAN: Cohesion Policy and Export-Oriented Agreements
www.woldscientific.com/doi/10.1142/9789814417471_0006
HM683 361.25094 -- dc23 OCN889935118

Social Cohesion Addressing Social Divide in Europe and Asia
www.kas.de/c/document_library/5f8ea0f2-0da2-f0bc-59cb376b41aa

Eurostat regional yearbook
www.epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/gisco/maps_posters/maps

CHARACTERISTICS AND INSTITUTIONAL BACKGROUND OF GERMAN REGIONAL POLICY - LESSONS OF GERMAN UNIFICATION

DR BALAZS FORMAN - EDIT KNOLL-CSETE

The German regional policy focuses on supporting structurally underdeveloped regions, with its primary actions being to compensate the disadvantages, to promote structural transformation and to create competitive jobs. The unified German aid scheme was introduced in January 2020, supported by the German Government, to integrate all forms of aid into a single framework, and the catching-up policy now covers the Eastern provinces, as well as the underdeveloped western regions. Thus,

thirty years after the establishment of the reunited Germany, the German regional policy was also integrated and the state support for the eastern and western provinces was no longer provided from a separate framework. The Solidarity Pact has been concluded, and previous priorities (i.e., helping the border regions, supporting the development of infrastructure and the establishment of companies, as well as the convergence of economically weaker East German provinces) have been replaced by new objectives. Modernizing the economic structure of the regions with coal mines, the development of green energy sources, digitalisation and modernisation have been highlighted.

Keywords: regional policy, German unity, industrial policy, European Union, solidarity